

Kullanım Çeşitliliği Açısından Kent Parklarının Değerlendirilmesi

Ece Varol ^a, Merve Tutkun ^b

^aMimarlık Bölümü, Mimarlık Fakültesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Türkiye

Orcid no: 0000-0002-2502-6448

E-mail:ecesehanvarol@gmail.com

^bMimarlık Bölümü, Mimarlık Fakültesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Türkiye

Orcid no: 0000-0003-2599-3427

E-mail: merttutkun@ktu.edu.tr

Özet

Kentlerde yaşanan nüfus artışının ve kontrolsüz yapılaşmanın bir sonucu olarak, kent içerisindeki planlı yeşil alanların azaldığı ve kullanım amaçlarının kısıtlandığı görülmektedir. Yeşil alanların kentlerdeki kullanımları ve kent içinde kapladıkları alanlar oldukça önem taşımaktadır. Yeşil alanlar, doğa ve kentleşme arasındaki geçişi yumuşatmakta ve bina ile insan ölçeği arasında bir denge kurmaktadır. Planlı olarak oluşturulan yeşil alanlar, kentsel mekan ölçeğinde görsel estetik sağlamanın yanında kentlerin mikroiklimini ve ekolojik yapısını da korumaktadırlar. Bununla birlikte kent kullanıcılarının yoğun kent yaşamında rekreatif etkinliklerine imkan tanıyan geniş açıklıklar yaratmaktadırlar. Dolayısıyla, özellikle yoğun yapılaşma ve kentleşme oranının giderek arttığı günümüzde, var olan yeşili korumanın, değerlendirmenin ve yeşil alanları artırmanın gelecek nesiller için oldukça kıymetli olacağı düşünülmektedir. Çalışma kapsamında, Avrupa kentlerinden parklar seçilmiş ve fiziksel aktivite çeşitliliği açısından sundukları olanaklar incelenmiştir. Bu parkların isimleri; Almanya Berlin'den Tiegarten, Münih'ten Englischer Garten, Hollanda Amsterdam'dan Vondelpark, Rotterdam'dan Kralingse Bos ve Fransa'nın Paris kentinden de Champ de Mars ve Luxemburg Garten parklarıdır. Çalışma kapsamında seçilen parklar; kentteki konumları, içerisinde barındırdığı işlevler ve fiziksel yapıları açısından değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda parklardaki fiziksel aktivite çeşitlilikleri, bitkisel unsurlar ve yapısal birimler tablolştırılmıştır. Oluşturulan tablolar ile incelenen 6 farklı kent parkı karşılaştırılmıştır. İncelenen Avrupa parklarına bakıldığında parkların yalnızca dinlenme amaçlı değil, kent kullanıcılarının hem fiziksel hem de zihinsel sağlıklarına katkı vermek amacıyla düzenlendiği sonuçlarına varılmıştır. Parkların, kamusal sağlığı destekleme konusunda kente verdiği katkının daha fazla farkında olunarak parkların tasarlanması gerektiği fikrine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fiziksel Aktivite, Kamu Sağlığı, Kent Parkı, Yeşil Alan, Rekreasyon

Evaluation of Urban Parks in Terms of Usage Diversity

Abstract

Cities are experiencing rapid population growth and uncontrolled construction. As a result, it is seen that the planned green areas in the city have decreased and their usage purposes have been restricted. The use of green areas in cities and the areas they cover in the city are very important. Green areas, it softens the transition between nature and urbanization and provides the balance between building and human scale. The planned green areas provide visual aesthetics at the scale of urban space. At the same time, green areas protect the microclimate and ecological structure of cities. In addition, green areas create wide areas that allow recreational activities of urban users. The rate of intensive construction and urbanization is increasing day by day. Therefore, it is thought that protecting and evaluating existing green spaces and increasing green spaces will be very valuable for future generations. Within the scope of the study, parks from European cities were selected and the possibilities of these parks in terms of physical activity diversity were examined. The names of these parks; Tiegarten from Berlin, Englischer Garten from Munich, Germany, Vondelpark from Amsterdam, Kralingse Bos from Rotterdam, Netherlands and Champ de Mars and Luxemburg Garten from Paris, France. The parks selected within the scope of the study; it was evaluated in terms of their location in the city, the functions they contain and their physical structures. In this direction, in the parks; physical activity variations, plant elements and structural units are tabulated. Thus, 6 different urban parks examined were compared with each other. As a result, when European parks are examined, it has been seen that the parks are not just for recreational purposes. At the same time, it has been concluded that it contributes to both physical and mental health of city users. While designing parks, it should be realized that its contribution to public health is very high.

Keywords: Physical Activity, Public Health, City Park, Green Space, Recreation

1. GİRİŞ

Kentsel mekanlar; kullanıcı tercihleri ile biçimlenebilen ve belirli ihtiyaçlara cevap verebilen, süreç içinde gelişim gösteren mekanlardır. Bu nedenle kentsel mekanlar, durağan ve statik mekanlar olmayıp, devam eden hayatla evrilip değişmektedir. Kentsel mekanlar, değişen kültürel ve sosyal yapıya ayak uyduran mekanların başında gelmektedir. Bu mekanlar aynı zamanda içinde yaşayan kişileri yakınlaştıran ve kentliyi birbirleriyle kaynaştıran sosyal mekanlardır. Bu yönleriyle kamusal bir mekan olarak kentsel bütünleşmeye olanak tanıyan bu mekanlar, toplumsal olarak kaynaşmayı ve kente ait olan değerlerin korunarak sürdürülmesini sağlamaktadırlar. Bu nedenle kentlinin kentte ortak olarak kullandıkları mekanların artması, insanların toplumsal hayata daha fazla adapte olma bilincine erişmesine olanak tanımaktadır.

Kentsel açık alanlar ve kentlerdeki yeşil doku, yaşayan insanlar için her dönemde var olan bir kentsel öge olmuştur. Antik çağlardan beri var olan bu alanlar, kentlerin büyümesi ile farklı kullanım amaçları doğrultusunda şekillenmiştir. Eski Mısır metropollerine bakıldığında, merkez çevresinde özel olarak bitkilerin yerleştirildiği yerler, kanallar, göletler ve tesisler bulunmaktadır. Asur-Babil, Antik Yunan ve Roma dönemlerinde kent içerisinde alleler, korular, meydanlar, spor alanları, parklar, hayvanat bahçeleri gibi yeşil alanlar bulunmaktadır. Ortaçağ'a bakıldığında da kırsal gezilere imkan tanıyan, kent ormanlarının önem kazandığı ve özel bahçelerin yanı sıra halka açık yeşil alanların da oluşturulduğu gözlenmektedir. Bu bahçelerin yapılan düzenlemeler ile kullanıcıların kaliteli zaman geçirmeleri adına düzenlendiği söylenebilir (Hannebo, 1983; Öztürk, 2004).

Kentsel parklar, bir takım peyzaj öğeleriyle beraber görsel estetiğe katkı sunmaktadır. Ayrıca kentsel parklar, sahip olduğu bitkilendirmeye birlikte doğa koruma alanlarından biri olmaktadır. Bu doğal ortam, farklı gruplardan insanların kamusal alanda bir araya gelmesi için çekici bir alan yaratmaktadır (Low vd., 2005). Günümüzde kentsel açık ve yeşil alanlara bakıldığında, kent ekosistemine olan katkılarıyla birlikte kentleri daha yaşanabilir kıldıkları görülmektedir. Kentlerde, kişi başına düşen yeşil alan miktarının bir kalite ve medeniyet göstergesi olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu standartların oluşturulmasında, o kentin nüfusunun, coğrafi konumunun, sosyo-ekonomik özelliğinin ve yeşil alanları kullanım biçimlerinin etkili olduğu söylenebilir. Dolayısıyla kentsel açık ve yeşil alanlar hem estetik hem de işlevsel açıdan, kentsel işlevler arasındaki erişilebilirliği artırması ve organik bağlantıların kurulması noktasında önemli roller üstlenmektedir (Gül vd., 2021). Bu alanlar insan ve doğa arasındaki bozulan ilişkinin dengelenip, kentsel planlamaya daha bütüncül bir yaklaşım sunulmasında önemli bir rol oynamaktadır (Akten ve Yücedağ, 2022). Bununla birlikte kentteki yeşil alanlar ve kentte yaşayanların fiziksel aktivite durumları arasında pozitif bir ilişki bulunduğu, yapılan çalışmalarla desteklenmektedir. Rekreatyonel olarak yapılan fiziksel aktiviteler, çevresel faktörlerle yakın ilişkilidir. Dolayısıyla kentsel yeşil alanların varlığı, çoğunlukla ücretsiz veya düşük maliyetli faaliyetlere erişim imkanını da kolaylaştırmaktadır (Schipperijn vd., 2013). Günümüzde süregelen koronavirüs salgını ile birlikte, insanların özellikle yakın çevrelerindeki kentsel açık ve yeşil alanlarla ilgili bir kullanım farkındalığı yaşadığı da görülmektedir (Varol ve Öksüz, 2021).

Bu çerçevede kent parklarının, içinde barındırdığı pek çok rekreatyonel imkanlar nedeniyle kentliyi kent ile buluşturan mekanların başında geldiği söylenebilir. Kent parkları sahip olduğu farklı işlevler ile kullanıcıya çok yönlü bir kullanım sağlamaktadır. Ayrıca kent parkları, kentteki biyoçeşitliliği artırması ve sağlıklı çevreler oluşturması nedeniyle de kent makroformu bakımından önem taşıyan mekanlardır. Günümüz kentlerine bakıldığında açık-yeşil alanların nitelikleri, kentteki yaşam kalitesinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yalnızca fiziksel olarak değil, zihinsel olarak da yoğun stres altında yaşayan kentliye nefes alma fırsatı tanıyan bu alanlar, insan ile doğa arasındaki iletişimi güçlendirmektedir.

2. KENT PARKLARI VE İŞLEV AÇISINDAN FAYDALARI

Bir park tasarımının kalitesini etkileyecek pek çok faktör bulunmaktadır. Park tasarımları kalite bağlamında değerlendirildiğinde; kullanıcılara katılabilecekleri çeşitli aktiviteler sağlamalı, (aktivite ve kullanımlar), erişilebilirliği kolay olmalı (ulaşılabilirlik), güvenli, bakımlı ve çekici olmalı (konfor ve imaj), insanlara diğer insanlarla bir arada olma fırsatı vermelidir (sosyallik) (Project for Public Spaces, 2000 (URL-1); Yücel, 2010). Örneğin; ilk kent parkı olan New York'taki Central Park incelendiğinde, hem kullanılan bitki çeşitliliği bakımından hem farklı aktivite türlerini içerisinde barındırması bakımından hem de farklı yaş gruplarının gece ve gündüz kullanımlarına olanak tanınması bakımından çeşitli kalite göstergelerine sahip olduğu görülmektedir (Başalma vd., 2017). Bir kent parkının yıllar içerisindeki değişen durumlara adapte olması, içinde barındırdığı aktivite çeşitliliği ile birlikte yoğun nüfuslu kentlerde bir dinlenme ve cazibe merkezi olabilmesi önem taşımaktadır. Bir mekanda aktivitelerin bulunması, o mekanı canlı ve hareketli kılmada önemli bir parametredir. Bu canlılık ve hareket, mekanı çekici duruma getirerek sürekli kullanılan ve aidiyet hissini kuvvetlendiren bir olgu olarak görülebilir. Aidiyet hissi kişinin kendini güvende ve rahat hissetmesi için gerekli bir kavramdır ve kalite açısından önemli bir göstergedir. Parkı kullanacak bireyler için mekânda herhangi bir aktivite alanı bulunmadığı durumda, mekân tamamen boşluktan ibaret bir görünüm yaratacağından, kullanıcılar için güvensizlik ortamı oluşturması da muhtemeldir.

Tanımlı kent boşlukları olarak değerlendirilen kent parkları, toplumda yaşayanları bir araya getiren yerler olması nedeniyle, birey ve toplum arasında bir köprü görevi görmektedir. Birden fazla insanın aynı mekânda bir araya gelmesi oluşabilecek sosyal aktivitelere ortam hazırlamaktadır. Dolayısıyla insanın mekânda geçirdiği süre arttıkça toplumdaki diğer bireylerle karşılaşma olasılığı ve sosyalleşme ihtimali de artmaktadır. Kentlilerin birlikte geçirdikleri zaman arttıkça kutlamalar, eylemler, gösteriler gibi toplu yapılan faaliyetler de artmaktadır. Dolayısıyla, mekânları diğer insanlar ile kullanmak yalnız kalmaya oranla insanları daha olumlu yönde etkilemektedir ve bu durum arzu edilen kentli kimliğini oluşturmaya zemin hazırlamaktadır (Özdemir, 2009).

Mekan üretiminin merkezinde bulunan, sokakların ve parkların kalite ve yönetiminin, ortak toplum algıları ve kimlik ile doğrudan ilgili olduğu anlayışı vardır (Green Infrastructure Guidance, 2009; akt: Güneş, 2015). Yeşil alanlar; kentin topoğrafyası, morfolojisi, iklimi, kentin politik ve mimari yapısı ve kentlinin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısından kopuk biçimde gelişmemektedir. Bu sebeple yeşil alanlar; tarihi, arkeolojik ve mimari mirasın korunmasına katkıda bulunarak; mekân üretimini, önemli toplum kaynaklarını ve yerel peyzaj karakterini korumakta ve güçlendirmektedir. (Güneş, 2015).

Kentte topluluk halinde yaşayan bireyler için, beraber zaman geçirme durumu ve buldukları yere aidiyet hissi taşıma önemli olmaktadır. Kent parkları da bu beraberliği desteklemek adına sosyal ve kültürel aktiviteleri içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla sosyal rekreasyon alanlarını çokça kullanan kişinin, çevresine olan duyarlılığı, toplumsal farkındalığı ve çevresiyle ilgili sorumluluk bilinci daha yüksek hale gelmektedir.

Doğal çevrelerin insanlar üzerindeki iyileştirici etkisi pek çok deneysel çalışma ile test edilmiştir. Ulrich (1984), ağaçlara ve doğaya bakan hastane odalarında kalan hastaların iyileşme hızının, görüş alanı yalnızca binalarla sınırlı olanlardan daha fazla olduğunu saptamıştır. Sonraki çalışmalar, doğal çevrelerin psikolojik ve zihinsel sağlık üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu varsayımını güçlendirerek benzer sonuçları oluşturmuştur. Örneğin, kent parkları ve ormanların kullanımı ile ilgili güncel araştırmalar, insanlar üzerindeki stresi azaltma konusundaki yararları ve zihinsel sağlığı desteklemesi hakkındaki düşünceleri doğrular niteliktedir (Hartig et al., 1991; Conway, 2000; Chiesura, 2004). Yeşil alanların kent sağlığı üzerine olumlu etkilerini anlatan bir diğer çalışmada da dikkat eksikliği ve hiperaktivitesi

bulunan çocukların doğayla temas ettiklerinde semptomlarının azaldığı sonucuna varılmıştır. Ağaçlarla temas içinde olmak, zihin yorgunluğunu azaltarak konsantrasyonun artmasını sağlamaktadır (Özyavuz, 2016).

Park ziyaretçileri arasında yapılan bir ankette parkların kullanımı ile fark edilen sağlık durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yerel parkları sıkça kullananlar kullanmayanlara göre daha sağlıklı olmaya yatkın çıkmışlardır. Öte yandan, bitki örtüsü ve su içeren doğal çevrelerin, gözlemcilerde rahatlık ve stresi azaltma konusunda etkili olduğu gözlemlenmiştir. Doğal elementlerin "doğal sakinleştiriciler" olarak işlev görmesi, özellikle stresin günlük yaşamda çok yaygın olduğu kentsel alanlarda yararlı olabilmektedir (Van den Berg et al., 1998; Chiesura, 2004).

Yeşil alanlar; kent içerisinde bulunan sanayi tesislerinin veya motorlu araçların oluşturduğu zararlı gazları bünyesinde tutmanın yanında ürettiği oksijen ile de dengeleyerek bireylere ve dolayısıyla kent sağlığına önemli katkıda bulunmaktadır (Özyavuz, 2016).

Estetik, psikolojik ve sağlık yararlarının yanı sıra, kentteki doğal elemanlar diğer sosyal faydalara da sahip olabilmektedir. Doğa, kentsel açık alanların kullanımını teşvik edebilir, komşular arasındaki sosyal bütünleşmeyi ve etkileşimi artırabilir. Böylece geniş açık çim alanlar ve ağaçlar ile beslenen ortak kullanımlar toplumsal bağların gelişmesini teşvik edebilir. Dolayısıyla kentteki doğal çevreler, özgürlük duygusu, mahremiyet, samimiyet, estetik ve tarihsel süreklilik sağlayan aktif bir deneyim alanı olarak da görülebilir (Chiesura, 2004).

Bu çalışmanın konusunu da kentliyi bir araya getirip, kamusal sağlığa destek verme noktasında etkin rol oynayan bazı parkların, içinde barındırdığı olanakların tablolaştırılarak irdelenmesi fikri oluşturmuştur. Bu nedenle seçilen parkların sunduğu fiziksel aktivite çeşitlilikleri ve sundukları olanaklar bu çalışmanın özünü oluşturmaktadır.

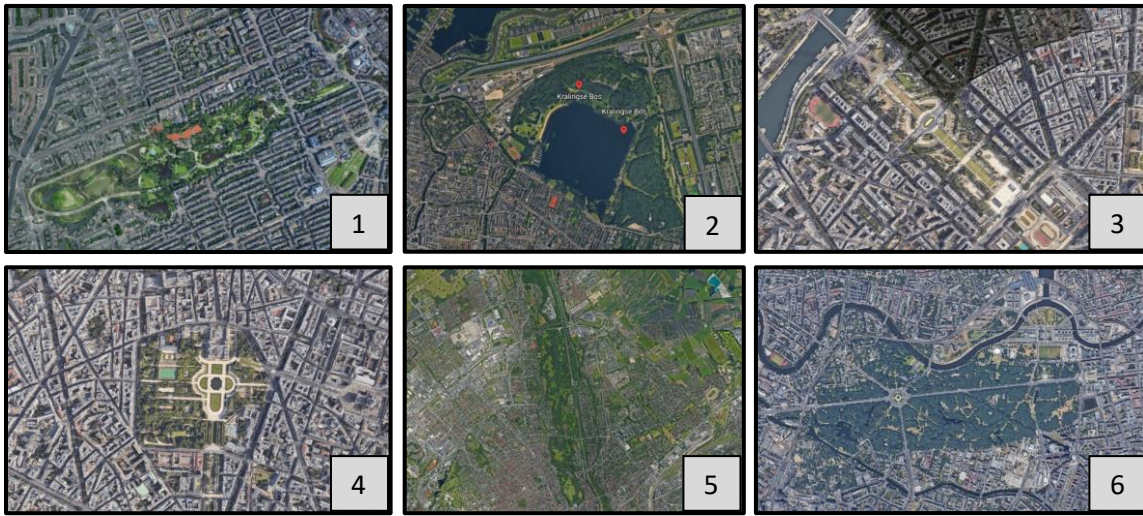
3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışma, kentlerdeki yeşil alanların aktif kullanımlarının fiziksel sağlığa olumlu katkı yaptığı savından yola çıkarak bazı dünya kentlerindeki önemli ve prestijli parkların bu yönden bir incelemesini sunmaktadır. Çalışma kapsamında seçilen parklar, bulunduğu kentler için bir kent parkı ölçeğinde değerlendirilebilecek olan, içinde pek çok fiziksel aktiviteye imkan sunan ve kent içinde erişilebilir parklar olması nedenleri düşünülerek belirlenmiştir. Çalışma kapsamında, Avrupa'dan seçilen 6 kent parkının fiziksel aktivite açısından sunduğu çeşitliliklerin irdemelesi yapılmaktadır. Seçilen kent parklarının tümü yazarlar tarafından yerinde incelenmiş ve gözlemlenmiştir. Parkların verileri ise; internet kaynakları, çeşitli literatür okumaları ve yazarlar tarafından yerinde edinilen gözlemler sonucunda oluşturulmuştur. Elde edilen broşürler ve okumalar neticesinde çalışmanın bulgularını oluşturan kent parklarının sunduğu aktivite çeşitlilikleri tablolaştırılmıştır. Seçilen parklar, fiziksel aktivite çeşitlilikleri, bitkisel unsurların varlığı ve park içindeki yapısal birimlerin incelenmesi olarak 3 başlıkta incelenmiştir. Kent parklarının kentler için yalnızca yeşil ve aktif olarak kullanılmayan alanlar olarak görülmemesi, kent içinde sosyal, estetik ve özellikle işlevsel pek çok katkısının olduğu görülmektedir. Sonuçlar kısmında ise yapılan literatür okuması ve çalışmanın bulgular kısmının değerlendirilmesi yapılmıştır.

3. BULGULAR

Çalışma kapsamında Almanya Berlin'den Tiegarten, Münih'ten Englischer Garten, Hollanda Amsterdam'dan Vondelpark, Rotterdam'dan Kralingse Bos ve Fransa'nın Paris kentinden de

Champ de Mars ve Luxemburg Garten seçilmiştir (Şekil-1). Bu parkların seçilme nedeni ise bireylerin fiziksel ve zihinsel bakımdan rahatlamalarını sağlayan planlanmış, geniş yeşil alanlar olmaları ve aynı zamanda turistik açıdan da kenti ziyaret eden her ziyaretçiyi kendine çekebilecek potansiyele sahip, önemli bir destinasyon merkezi olmalarıdır. Çalışmanın ilk adımı olarak seçilen parkların içinde barındırdığı işlevler ve öğeler tablolar halinde verilmiştir. İkinci adımda, bu kullanımların kentli ile ilişkisi ve kamusal sağlık konusunda kente katkıları sunulmuştur. Son adımda da Avrupa'daki seçilen bu kentsel parkların sahip olduğu birimlerle oluşturdukları aktivite alanlarının çeşitlendirilmesinin önemi üzerinde durulmuş ve parkların yalnızca görsel yeşil sürekliliği sağlama bağlamında ele alınmayıp, bu açılardan da düşünülmesi gerektiği fikri desteklenmiştir.

Şekil 1. Seçilen parkların kent içi konumları: 1: Vondelpark, 2: Kralingse Bos, 3: Champ De Mars, 4: Luxemburg Garten, 5: Englischer Garten, 6: Tiergarten (URL-2)

Vondelpark; Amsterdam'daki en büyük kent parkı olup, her yıl yaklaşık 10 milyon ziyaretçinin geldiği Hollanda'nın en ünlü parklarından bir tanesidir. Park, evcil hayvanları dolaştırma, yürüyüş yapma, insanların aktivitelerini izleme, güneşlenme, paten ve bisiklet sürme gibi birçok aktiviteyi yapmaya olanak sağlamaktadır. Parkın içinde bulunan açık hava tiyatrosu, yaz boyu çeşitli konserlere imkan vererek bu yöndeki mekan ihtiyacını gidermektedir. Aynı zamanda birçok kuş, balık ve bitki türlerine ev sahipliği yapan Vondelpark, bu yönüyle de ekosisteme katkıda bulunmaktadır.

Kralingse Bos; Rotterdam da bulunan Kralingse Gölünü çevreleyen bol ağaçlı bir parktır. Park; yürüyüş, koşu ve paten kayanlar için ideal bir parkura sahiptir. Rotterdam'ın en büyük parkı olup birçok su sporuna ev sahipliği yapmaktadır. Göl kenarında bulunması sebebi ile yüzmeye ve güneşlenmeye imkan sağlayan bir plaja sahiptir. Park içerisinde çeşitli restoran ve kafelerin bulunması, bu mekanın yaz-kış ve gece-gündüz kullanma sürekliliğini sağlamaktadır.

Champ De Mars; bu park Paris'in en önemli simgesel yapılarından biri olan Eyfel Kulesi ve çevresinde konumlandırılmış bir kent parkıdır. Kentin tarihi ve turistik açıdan önemli bir noktasında bulunan bu kule, çevresinin bir park alanıyla desteklenmiş olması ile daha da dikkat çekmekte ve kent içinde okunabilirliğini artırmaktadır. Aynı zamanda kendisini yapıları çevreden yeşil alanı ile izole eden bu park, kent imajı için de önemli bir noktadır.

Luxemburg Garten; geçmişte Lüksemburg Sarayının bahçesi olarak tasarlanan, ancak günümüzde Fransız Senato Binası olarak kullanılan yapının çevresindeki park alanıdır. Bu

parkın, anıtsal çeşmeleri, heykelleri ve çeşitli sanat eserleri ile park içerisindeki kullanıcıları etkileyen bir düzene sahip olduğu söylenebilir. Daha önce sanat atölyesi olarak kullanılmış pek çok yapı günümüzde müze olarak düzenlenerek, pek çok sanatsal ürünü sergilemektedir. Hem tarihsel öğeleri hem de oldukça geniş yeşil alanı içinde barındıran bu park, yürüyüş alanları, çocuk oyun alanları ve amfiteyatrosu ile kentliye açık havada fiziksel aktivite yapma imkanı sunmaktadır.

Englischer Garten; kalabalık kent hayatı içerisinde yaşayanların kentin merkezinde adeta nefes alabildiği Münih'teki Englischer Garten, kent içinde konumsal olarak oldukça önemli bir yere sahiptir. İsar Nehri parkın kimi bölgelerini beslerken, Kleinhesselohler Gölü de park alanı içinde bulunmaktadır. Park içindeki bulunan yapay şelale alanları ve yapay su öğeleri sayesinde, kentliler bu parkta sörf deneyimi yaşayabilmektedir. Bu park, dünyanın en kalabalık şehirlerinden biri olan Münih'te insanların stresli iş hayatında kısa bir mola vermek istedikleri her an ulaşabilecekleri konumdadır ve ulaşım aksları ile desteklenmektedir. İçinde barındırdığı Çin Kulesi ve pek çok anıtsal öge ile birlikte de turistik bir yer olma özelliği de vardır. Kente ilk kez gelenler için önemli bir destinasyon merkezi olarak görülmektedir.

Tiergarten; Berlin şehir merkezinde olup Almanya'nın en büyük ikinci kent parkıdır. Kentlinin toplu ulaşım araçlarıyla rahatlıkla ulaşabileceği bu park, ağaçlarla çevrili yaya ve bisiklet parkurları ile bir rahatlama mekanıdır. Parkın güneybatısında bulunan hayvanat bahçesiyle birlikte yeşil alanın devamlılığını sağlamaktadır. Park, Zafer Sütunu, Bismarck Anıtı ve Prusyalı Generallerin Heykelleri gibi birçok anıtsal öğeyi içerisinde barındırmaktadır. Ayrıca bu park spor tesisleri, kafe ve restoranları ve çocuk oyun alanları ile kullanıcılarına çeşitli aktivite imkanları sunmaktadır. Soğuk geçen kış aylarında buz tutan bazı göletlerde buz pateni yapılmaktadır. Alman Başbakanı'nın Köşkü, Bellevue Sarayı ve Çan Kulesi de Tiergarten parkı içinde yer almaktadır (Tablo-1).

Tablo 1. Seçilen park alanları ve parklardan çeşitli fotoğraflar

Hollanda/ Amsterdam/ Vondelpark		
Buluşma noktası (URL-3)	Gül bahçesi (URL-4)	Festival alanı (URL-5)
Hollanda/ Rotterdam/ Kralingse Bos		
Tırmanma alanı (URL-6)	Açık hava tiyatrosu (URL-7)	Göl kenarı (URL-8)
Fransa/ Paris/ Champ de Mars		

Esnek kullanım

Simgesel öge (URL-9)

Toplanma alanı (URL-10)

Fransa/ Paris/ Jardin Du Luxemburg

Dinlenme alanı (URL-11)

Kafe alanı

Anıtsal öge

Almanya/ Münih/ Englischer Garden

Tarihi yapı

Kafe alanı

Sörf alanı (URL-12)

Almanya/ Berlin / Tiergarten

Görsel öge

Koruluk alanlar (URL-13)

Bisiklet parkuru (URL-14)

Tablo 2. Seçilen park alanlarındaki fiziksel aktivite bulguları

Park Bilgileri			Fiziksel Aktiviteler							
Ülke	Şehir	Parkın Adı	Yürüyüş Parkuru	Bisiklet Parkuru	Etkinlik Alanı	Amfi-tiyatro	Çocuk Oyun Alanı	Spor Tesisleri	Eğlence Havuzu	Oturma Birimleri
Hollanda	Amsterdam	Vondelpark	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Hollanda	Rotterdam	Kralingse Bos	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Fransa	Paris	Champ De Mars	✓		✓					✓
Fransa	Paris	Jardin Du Luxemburg	✓		✓	✓	✓			✓
Almanya	Münih	Englischer Garten	✓		✓	✓	✓	✓		✓
Almanya	Berlin	Tiergarten	✓	✓	✓		✓	✓		✓

İncelenen park alanları içerisinde fiziksel aktivite konusunda kullanıcılar için özel olarak düzenlenmiş yürüyüş parkurları ve çeşitli faaliyetlere olanak sağlayan etkinlik alanları tamamında ortak olarak bulunmaktadır (Tablo-2). Parklarda bisiklet kullanıcıları için özel bir parkur alanı olmakla beraber, bazı parklarda yürüyüş parkurları ile birlikte düşünülmüştür. Amfiteyatronun varlığı dans, çocuk tiyatroları, sahne gösterileri ve festivaller için uygun bir mekansal olanak sağlamaktadır. Parka gelen çocuklu ebeveynler için çocuk oyun alanları kaliteli zaman geçirmek adına ve çocukların kendi yaş grupları ile birlikte sosyalleşebilecekleri tanımlı mekanlar sunmaktadır. Çocuklar için park donatılarının yanı sıra çocuk eğlence havuzları da farklı alternatifler sunmaktadır. Tenis kulüpleri, açık ve kapalı basketbol sahaları, binicilik kulübü, su sporları gibi pek çok fiziksel aktivite alanlarının varlığı da kullanıcılara çeşitlilik sunmaktadır.

Tablo 3. Seçilen park alanlarındaki bitkisel unsurlara ilişkin bulgular

Park Bilgileri			Bitkisel Unsurlar ve Estetik/Görsel Öğeler				
Ülke	Şehir	Parkın Adı	Çim Alanlar	Botanik Bahçeler	Su Öğeleri	Koruluk Alanlar	Anıtsal Öge/Heykel
Hollanda	Amsterdam	Vondelpark	✓	✓	✓	✓	
Hollanda	Rotterdam	Kralingse Bos	✓		✓	✓	✓
Fransa	Paris	Champ De Mars	✓		✓		✓
Fransa	Paris	Jardin Du Luxemburg	✓	✓	✓		
Almanya	Münih	Englischer Garten	✓		✓	✓	✓
Almanya	Berlin	Tiergarten	✓	✓	✓	✓	✓

Seçilen parkların tümünde bulunan çim alanların varlığı kullanıcılara güneşlenme, piknik yapma, oturma, dinlenme gibi aktivitelerini toprakla buluşarak yapma imkanı vermektedir (Tablo-3). Vondelpark'daki gül bahçesi gibi özel botanik alanların varlığı, bitki türlerine dikkat çekmekte, görsel estetik sağlamakta ve kentin sahip olduğu farklılıklarının sürdürülmesine katkı sağlamaktadır. Bazı özel bitki türlerinin özellikle sergilenmesi, bu konuda bilincin artırılmasına ve kent sakinlerine bu bitkilerin tanıtılması konusunda bir mekan imkanı sağlamaktadır. Su öğeleri psikolojik açıdan dinlendirici bir etkiye sahip olması bakımından seçilen kent parklarının tümünde ortak olarak bulunmaktadır. Geniş yeşil alanlar ve koruluklar kentliyi yapılı çevreden izole ederek kentin nefes almasını sağlayan alanlardır. Kentle bağ kurmuş ve kentli için manevi öneme sahip kişiler için yapılan anıtlar ve heykeller genel olarak kentlinin kullandığı parklarda kendine yer bulmaktadır. Bu gibi anıtsal öğeler kişilerin bellek haritasında yer edinip, mekanın algılanabilirliğini kolaylaştırmaktadır.

Tablo 4. Seçilen park alanlarındaki yapısal birimlerin bulguları

Park Bilgileri			Yapısal Birimler				
Ülke	Şehir	Parkın Adı	Kafe- Restoran	Tarihi / Simgesel Yapı	Satış Birimleri	Temizlik Birimleri	Anaokulu / Kreş
Hollanda	Amsterdam	Vondelpark	✓	✓		✓	
Hollanda	Rotterdam	Kralingse Bos	✓			✓	
Fransa	Paris	Champ De Mars	✓	✓		✓	

Fransa	Paris	Jardin Du Luxemburg	✓	✓	✓	✓	✓
Almanya	Münih	Englischer Garten	✓	✓			✓
Almanya	Berlin	Tiergarten	✓	✓	✓		✓

Seçilen park alanlarının yapısal birimleri incelendiğinde park kullanıcılarının kişisel gereksinimlerinin de göz ardı edilmediği görülmektedir (Tablo- 4). Tüm park alanlarında ortak olarak kafe, restoran ve temizlik birimleri bulunmaktadır. Bu yapısal öğeler kentlinin ihtiyaçlarının karşılanmasının yanında kendine özgü kültürel değerleri de barındırmaktadır. Kent parklarının kent ile bütünleşmiş tarihi yapılar veya kente özgü simgesel yapılarla beraber bulunduğu görülmektedir. Kente özgü bu değerleri ön plana çıkaran bu oluşum, parkların kent kimliğine önemli bir katkısı olarak görülebilir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yoğun kent hayatının stresiyle baş etmeye çalışan kentliler, sosyalleşebileceği ve nefes alabilecekleri mekânsal düzenlemelere ihtiyaç duymaktadır. Kent parkları da bu gereksinimleri karşılayabilen öncelikli mekanlardan biridir. Kent parkları gerek esnek kullanımlara uygunluğu gerekse içerdiği diğer fiziksel aktivitelerin varlığı ile kentliler için bir cazibe merkezi olmaktadır. Kentliye kattığı bu değerlerin yanında sahip olduğu biyoçeşitlilik ile kentin de nefes almasını sağlamaktadır. Ayrıca kent parkları kentlerin tanıtımı konusunda da önemli bir paya sahiptir. Kentteki bireyleri bir araya getirerek çeşitli faaliyetlere ev sahipliği yapmasıyla kentsel hayatı daha sağlıklı hale getirmektedir.

Çalışma kapsamında seçilen kent parklarının dünya metropollerinde olmasından ötürü kullanım yoğunluğunun fazla olduğu açıktır. Bununla birlikte işlev, kullanım çeşitliliği, donatı yeterliliği ve erişim gibi açılardan kentlinin kullanımı için çekici mekanlar olduğu görülmektedir. Çalışma kapsamında özellikle yerinde yapılan gözlemler neticesinde parkların, esnek bir planlama anlayışıyla tasarlandığı ve oldukça geniş yeşil alanlara sahip olduğu görülmüştür. Bunun aslında kent içinde sıkışık bir parselin oyun ve donatılarla bir park alanı olarak sıkıştırılmayıp, insanlara kentin yoğunluğundan ayrışıp, nefes alabilecekleri bir ortam yaratma düşüncesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Özellikle Avrupa park örneklerinden çıkarılan sonuç, daha fazla geniş yeşil alan kullanımı, farklı işlev çeşitlilikleri sunulup daha çok insanın parkı kullanmasının teşvik edilmesi ve bu park mekanlarının dönüştürülebilir esnek mekan olarak tasarlanmış olmasıdır. Ayrıca kente özgü değerlerin, önemli kişilerin veya sembollerin, tarihi yapıların vb. unsurların park içerisinde kendine yer bulduğu görülmektedir. Bu durumun kent kimliğine ve kentin değerlerinin öne çıkarılmasına önemli bir katkı verdiği açıktır. Parklar, kentlerde yarattıkları geniş yeşil açıklıklar ile yapı ve insan ölçeği arasında bir denge kurarak insan ölçeğine yakın yerleşimler oluşturmaktadır. Kentsel yaşam kalitesini de olumlu yönde artırarak kamusal sağlık noktasında kente yaşayanlara katkı sunmaktadır.

Sonuç olarak, kent parklarını gerçekleştirmek için, yeşil alanları bir bütün olarak değerlendirip sürekliliği sağlanmalıdır. Park, kullanıcılarının yeme-içme, oturma, eğlenme, spor ve dinlenme gibi fiziksel ihtiyaçlarını karşılamalı aynı zamanda zihinsel rahatlama, doğayla buluşma ve toprakla temas gibi psikolojik ihtiyaçlarına da cevap verebilmelidir. İçerisinde aktif ve pasif rekreasyon alanları olan kent parkları, kentin doğal ve kültürel özelliklerini barındırmalı ve bunları ziyaretçilerine göstermelidir. Kent parklarının amaçlarından biri olan sosyalleşme ve

toplumsal kaynaşmanın sağlanması için parklar her yaş grubuna hitap etmeli ve her türlü gelir düzeyine sahip kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verebilmelidir. Kentler için oldukça önemli olan ve kentin doğayla bütünleşip yapı yoğunluğunun dengelendiği parkların, kullanımlar açısından zenginleşmesi gerekmektedir. Her bölgenin veya kentin kendine özgü bitki türlerinin, korunması gereken bitki türlerinin vb. ekosisteme katkıda bulunacak her türlü bitkinin yaşatılması, korunması ve sergilenmesi için kent parklarında yer edinmelidir. Bu durum bitki türlerini tanımaya, korumaya ve toplumsal olarak bu konuda bilinçlenmeye yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

Akten, S., ve Yücedağ, C. (2022). Isparta Çünür Mahallesi park ve konut bahçelerinin peyzaj tasarımı açısından incelenmesi. Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 23(1), 51-64.

Başalma, D. E., Uslu, A., ve Körmeçli, P. Ş. (2017). Kent parkı kalite göstergelerinin değerlendirilmesi kapsamında bir deneme: Ankara/100. Yıl Birlik Parkı Örneği. Uluslararası Peyzaj Mimarlığı Araştırmaları Dergisi (IJLAR) E-ISSN: 2602-4322, 1(1), 08-13.

Chiesura, A., (2004). "The role of urban parks for the sustainable city." Landscape and urban planning 68.1,129-138.

Conway, H., 2000. Parks and people: the social functions. In: Woudstra, J., Fieldhouse, K. (Eds.), The Regeneration of Public Parks.

Gül, A., Dinç, G., Akın, T., ve Koçak, A. İ. (2020). Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Mevcut Yasal Durumu ve Uygulamadaki Sorunlar. İdealkent, 11(Kentleşme ve Ekonomi Özel Sayısı), 1281-1312.

Güneş, A. G. M., ve Şahin, Ş. (2015). Yeşil Altyapı Ve Kent Kimliği İlişkisi: Ankara Kent Merkezi Örneği.

Hannebo, D. (1983). Antik ve Ortaçağ Kentlerinde Yeşil Alanlar. Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları. İzmir.

Hartig, T., Mang, M., ve Evans, G., 1991. Restorative effects of natural environments experiences. Environ. Behav. 23, 3–26. Jamieson, D., 1998. Sustainability and beyond. Ecol. Econ.2–3 (24), 183–192.

Low, S., Taplin, D., ve Scheld, S. (2005). Prospect Park: Diversity at Risk. In Rethinking Urban Parks (pp. 37-68). University of Texas Press.

Özdemir, A. (2009). "Katılımcı Kentli Kimliğinin Oluşumunda Kamusal Yeşil Alanların Rolü: Ankara Kent Parkları Örneği." 144-153.

Öztürk, B. (2004). Kentsel Açık ve Yeşil Alan Sistemi Oluşturulması: Kayseri Kent Bütünü Örneği. Ankara Üniv. Fen Bil. Ens. Peyzaj Mimarlığı Böl, 12, 28-34.

Özyavuz, M. (2016). Kentsel Açık Ve Yeşil Alanların Kent Sağlığı Üzerine Etkileri. Kongre Kitabı.

Schipperijn, J., Bentsen, P., Troelsen, J., Toftager, M., ve Stigsdotter, U., (2013) Associations between physical activity and characteristics of urban green space. *Urban Forestry & Urban Greening* 12: 109-116.

Varol, E., ve Öksüz, A. M. (2021). Kamusal Alanların Mekân Kalitesi ve Salgın İlişkisi: Covid-19 ve Etkileri. *YDÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 3(2), 18-35.

Yücel, G. F., ve Yıldızcı, A. C. (2010). Kent parkları ile ilgili kalite kriterlerinin oluşturulması. *İtü Dergisi/a*, 5(2).

URL-1: <https://www.pps.org/article/grplacefeat>: Erişim: 01.01.2023.

URL-2: <https://www.google.com/maps>: Erişim: 10.10.2022

URL-3: <https://traveldigg.com/wp-content/uploads/2016/06/Vondelpark-Photo.jpg>

URL-4: <http://vondelpark.com/wp-content/uploads/2016/07/3475-20160717.jpg>

URL-5: <http://www.cityknows.com/wp-content/uploads/2016/12/vondelpark.jpg>

URL-6: <http://www.easygoingrotterdam.nl/wp-content/uploads/klimpark-kralingse-bos.jpg>

URL-7: <http://bogue.nl/wp-content/uploads/2015/04/KralingseBosFestival1.jpg>

URL-8: https://www.doggydating.com/images/news/m3365/large_16254_2.jpg?4834

URL-9: <https://i.ytimg.com/vi/d6E2baFkOKg/maxresdefault.jpg>

URL-10: http://www.dudziak.com/pictures/europe_summer2007/best_of/under_the_eiffel_tower_on_bastille_day.jpg

URL-11: <https://europeforvisitors.com/paris/articles/jardin-du-luxembourg.htm>

URL-12: <http://www.muenchen.de/freizeit/sport/surfen.html>

URL-13: <http://www.place-des-vacances.com/assets/images/guide/6-1495007512.jpg>

URL-14: https://urban-bike-tours.com/wp-content/uploads/2016/11/hausderkulturenderwelt_770x500.jpg